

Viharikokset

Viharikokset ovat eri tilastojen mukaan kasvaneet Venäjällä vuodessa jopa 20–25 prosenttia. Tänä vuonna rasistisesti motivoituja hyökkäyksiä arvioidaan tapahtuneen syyskuuhun mennessä 436 ja niissä on kuollut 48 etniseltä taustaltaan ei-venäläistä ihmistä. *Izvestijan* laskelmien mukaan viimeisten seitsemän vuoden aikana rasististen hyökkäysten uhreiksi on joutunut jopa 15 000 ihmistä. Moskova ja Pietari komeilevat tämän synkän tilaston kärkipaikoilla.

Koko Venäjällä arvioidaan olevan noin 50 uusnatsiryhmää, mikä ei ole kovin suuri määrä. Väkivaltaiseen toimintaan alttiiseen skinhead-liikkeeseen kuuluvien määrän on kuitenkin arvioitu muutamassa vuodessa jopa kaksinkertaistuneen noin 100 000 henkeen. Vaikka tämä vaikuttaa suurelta, on liikkeen osanottajien määrä silti väkilukuun suhteutettuna paljon pienempi kuin esimerkiksi Suomen skinhead-liikkeessä 1990-luvulla.

Hälyttäväksi tilanteen Venäjällä tekee rasististen murhien ja pahoinpitelyjen määrän kasvu. Osaltaan ilmiötä selittää yleisen mielipiteen kehitys ja sisäänpäinkääntyneen kansallismielisyyden ja ulkomaalaisvihan lisääntyminen. Tunnetun venäläisen mielipidetutkimuslaitoksen, VTSIOM:n, noin vuosi sitten tekemän kyselyn mukaan 58 % vastaajista kannatti vaatimusta ”Venäjä venäläisille!”. Vastanneista 25 % oli sitä mieltä, että ei-venäläisiä ei saa päästää tärkeimpiin keskusvallan ja alueellisen vallan tehtäviin ja 21 prosentin mielestä venäläisille pitäisi antaa etuoikeus valtionhallinnon tehtäviin ja korkeimpaan koulutukseen.

Ei siis ole ihme, että moni vaaleihin valmistautuva poliitikko on päättänyt hyödyntää kam-

panjoinnissaan kasvavaa kansallismielisyyttä ja suoranaista ulkomaalaisvihamielisyyttä. Äärimilleen vietynä tällaisilla mielipiteillä voidaan myös oikeuttaa suora toiminta, hyökkäykset ulkomaalaisia ja ei-venäläisiä vastaan.

Miten sitten on selitettävissä, että monikansallinen Venäjä, jonka kansalliskirjailija Puškin on Pietari Suuren aateliseksi ylentämän etiopialaisen Ibragim Petrovitš Hannibalin (Gannibal) pojanpojanpoika, ja maa joka koki natsi-Saksan miehityksen, on niin altis tällaisille ilmiöille? Yhtä ainoaa selittävää tekijää ei varmaankaan ole. Asiasta keskusteltaessa on myös esitetty, että yli sadasta etnisestä kansallisuudesta muodostuvana valtiona Venäjällä ei natsi-Saksaan liittyvistä historiallisista syistä johtuen voi olla laajempaa sijaa rasismille ja fasismille.

Pietarissa lokakuussa järjestettyyn ja käytännössä kaikki puolueet koonneeseen antifasistiseen mielenosoitukseen osallistuneen Oikeistovoimien liitto -puolueen (PSP) Pietarin puheenjohtajan Leonid Gozmanin lausunto tiedotusvälineille on eräällä tavalla valaiseva. Hänen mukaansa fasistiset symbolit ovat Venäjän historiasta johtuen yleisesti vihattuja koko maassa ja vain täydellisen hullut ihmiset voivat sanoa, että he ovat fasisteja. Gozmanin johtopäätös olikin, että kun sanot olevasi antifasisti, liityt yhteen kaikkien kanssa.

Näkemyks on Venäjällä yleinen, mutta sisältää samalla ongelman. Ensinnäkin se kieltää mahdollisuuden, että eräät käynnissä olevat prosessit Venäjällä voisivat tuottaa myös fasismin tai rasismin tapaisia ilmiöitä; ja toiseksi se on liian yleistävän abstrakti ja tunnepitoinen antaakseen mahdollisuuden analyttiseen keskusteluun

ongelmasta. Jos kerran kaikki ovat antifasisteja samassa rintamassa, ei ole ketään, jonka näkemyksiä voisi kritisoida siitä huolimatta, että 58 % kannattaa ajatusta ”Venäjä venäläisille”. Paljon viljelty antifasismikeskustelu ei kohtaa todellista ongelmaa.

On myös tunnettua, että ihmisoikeusaktivistien lisäksi presidentti Putin on useasti tuominnut viharikokset ja kansallisuusvihan lietsomisen – ja samaan aikaan häntä on syytetty myös kansallisuusmielisyydellä pelaamisesta. Putin kehotti kuluvan vuoden tammikuussa myös turvallisuuspalvelu FSB:tä ryhtymään tehokkaampiin toimiin ääriliikkeitä ja rasismia vastaan. Tähän viranomaisilla on raskaat työkalut käytettävissään jos niin halutaan, sillä ääriliikkeiden vastustamiseksi säädetty laki antaa heille laajat valtuudet. Yksi näkyvä esimerkki vastatoimista saatiin kesällä, kun poliisi esti Kontupohjan mellakoissa keskeisen roolin saaneen laitonta siirtolaisuutta vastustavan liikkeen DPNI:n suunnitteleman mielenosoituksen Stavropolissa. Poliisi pidätti 50 mielenosoittajaa ja yhden liikkeen johtajista. Myös DPNI:n internetistä riippuvainen tiedotus lamautettiin blokkamalla sen sivustot. Molempien kaupunkien tapauksia käsitellään tarkemmin tämän lehden artikkeleissa.

Viranomaistoimilla voidaan luoda rajat sallitun ja kielletyn välille, mutta yleisen mielipiteen muuttamiseen se ei vielä yksinään riitä. On ilmeistä, että neuvostoaikaiseen valistukseen nojannut fasisminvastainen ja rotuopit tuomitseva yleinen näkemys, josta ”kaikki ovat samaa mieltä”, muistuttaa rituaalista kliseetä ilman siitä seuraavia johtopäätöksiä.

Yksi syy tähän on se, että Venäjän tilanne on muuttunut merkittävästi. Tuloerot ovat valtavat, köyhien määrä suuri ja maassa on miljoonia laittomia siirtolaisia. Viranomaisarvioiden mukaan Venäjällä työskentelee noin 4,9 miljoonaa ei-venäläistä siirtolaista, mutta epävirallisissa arvioissa puhutaan jopa 10 miljoonasta. Heistä valtaosa työskentelee ilman työlupaa kolmen kuukauden oleskeluluvan varassa huonosti palkatuissa alemman tason työtehtävissä ja

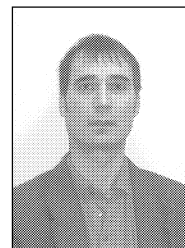
pääsääntöisesti harmaan talouden piirissä, jolla puolestaan on usein kytköksiä rikollisuuteen. Suurin osa Kaukasiasta ja Keski-Aasiasta kotoisin olevista siirtotyöläisistä erottuu myös helposti valtaväestöstä tummemman ihonvärinsä ja kasvojen piirteidensä vuoksi. Siirtotyöläisistä esimerkiksi muslimit ovat monilla rakennustyömailla haluttua työvoimaa: sen lisäksi että he ovat halpoja ja vailla normaaleja oikeuksia, he eivät myöskään juopottele.

Talouskasvun lisäksi siirtotyöläisten tarvetta on lisännyt Venäjän työvoiman raju väheneminen: sen ennustetaan laskevan nykyisestä 74,5 miljoonasta vuoteen 2010 mennessä 65,5 miljoonaan. Tästä johtuen Duuma hyväksyi tammikuussa lain, jossa Venäjän eri alueille asetettiin siirtotyöläiskiintiöt. Niiden mukaan Moskovan osuudeksi tuli 700 000 siirtotyöläistä, mikä alittaa varovaistenkin arvioiden mukaan huomattavasti tällä hetkellä kaupungissa työskentelevien siirtolaisten määrään.

Pelkästään entisen Neuvostoliiton alueen taloudellinen todellisuus takaa sen, että laitton siirtolaisuus Venäjälle jatkuu. Esimerkiksi Tadžikistanin ja Uzbekistanin BKT:sta runsaan kolmanneksen muodostavat ulkomailta työskentelevien rahalahetykset kotiin.

Suuri yhteiskunnallinen kysymys ei ehkä olekaan se, miten laajasti väestöä valistetaan ja kuinka tehokkaasti poliisi toimii rikollisuutta ja ääriliikkeitä vastaan, vaan se, miten Venäjä ratkaisee oman ”hyvinvointiyhteiskuntamallinsa” kehittämisen.

Helsingissä 2.11.2007

Markku Kangaspuro